

Elokuvan mahdollisuudet kouluopetuksessa

Tommi Nevala / Valveen elokuvakoulu

Elokuva on yksi 1900-luvun merkittävimmistä taidemuodoista. Silti se on kadonnut lähes täysin koulujen opetusohjelmasta. Tämä on käsittämätöntä, sillä onhan elokuvakasvatus esiintynyt koulujen opetussuunnitelmissa Suomessa jo 50-luvulla – siis hyvän aikaa ennen kuin edes puhuttiin mediakasvatuksesta tai medialukutaidosta. Tällä hetkellä elokuvien esittäminen ja katsominen sekä omaehtoinen tekeminen olisivat helpompaa ja halvempaa kuin koskaan, joten edellytyksiä liikkuvaa kuvaa tarkastelemaan mediakasvatukseen olisi olemassa. Toisaalta juuri helpoudessa ja elokuvaan liittyvissä ennakkoluuloissa saattaa piillä syy elokuvan ”arvonalennukseen”, joka sitä on kohdannut vuosikymmenten kuluessa. Tarvetta elokuvan käsittelylle kouluajalla muiden medioiden ohessa varmasti olisi, viettäväthän lapset ja nuoret suuren osan ajastaan median parissa, vastaanottaen ja tuottaen viestejä. Miksi sitten elokuvaa ei opeteta muiden koulussa opettavien taiteiden lisäksi?

Elokuvakulttuurin viihteellistyminen ja popularisoituminen, joka on näkynyt esim. kotivideonauhureiden yleistymisenä 80-luvulta alkaen, dvd-kotiteattereina sekä elokuvateollisuuden trendihakuisuutena ovat alas ajaneet paitsi elokuvakerhot, pienet art house -elokuvateatterit, elokuvien levitystoiminnan myös koulujen elokuvakasvatuksen tai audiovisuaalisen kansansivistystyön, kuten aihetta osuvasti nimitettiin jo 1950-luvulla. Erityisesti perinteisen elokuvakasvatuksen kannattajien huolena on jo jonkin aikaa ollut se tosiasia, että tämän kehityksen seurauksena elokuvan kulttuuriperintö on katoamassa uusilta sukupolvilta. Toisin kuin elokuvaa, kouluissa opetetaan kuvataiteita, musiikkia ja kirjallisuutta. Yleensä elokuva koetaan viihteenä ja näin ollen kouluun kuulumattomana asiana. Elokuvan aika onkin koettanut yleensä silloin, kun luokka halutaan palkita tai rauhoittaa. Elokuva toimii myös usein sijaisopettajan työvälteenä ja niitä katsellaan varsinkin lukukausien lopussa, kun perinteiset koulutyöt on suoritettu. Näissä tapauksissa elokuvaa katsotaan ja käytetään samoista lähtökohdista kuin lasten ja nuorten arkielämässä – viihdyttävyyden kannalta. Tämä on niin sanottua ”non-optimal use of videos”, missä lapsia kasvatetaan siihen massakulttuuriin, jossa he tarpovat jo entuudestaan. Elokuvan todelliset ”kasvatukselliset” mahdollisuudet jäävät lähes aina käyttämättä.

Elokuvakasvatusta on ollut niin kauan kuin elokuvaikin

Elokuvan historian alussa katsojat saivat elokuvan kautta tietoa mm. eri kulttuureista ja ilmiöistä. Varhaisen elokuvakasvatustradition tarkoituksena on ollut sivistää ja kamppailla elokuvateollisuuden turmelevaa ainesta vastaan. Myöhempien opetusfilosofisten suuntausten ja aikakausien kautta mukaan on tullut kriittisyyden ja omaehtoisuuden vaalimista sekä kuvanlukutaidon ja esteettisen ilmaisun ymmärtämistä. Nykyisessä mediakulttuurissa lasten ja nuorten mediatajun kehittämisen voidaan nähdä olevan keskeinen tavoite koulujen mediakasvatuksen opetuksessa. Mediatajun tai elokuvakasvatuksellisesti audiovisuaalisen ajattelun kehittämisen kautta voidaan lisätä oppilaiden mahdollisuuksia havainnoida ympäristöä, välittää tietoa, ilmaista itseään sekä oppia tekniikan suomista mahdollisuuksista. Audiovisuaalisen ajattelun kehittäminen on osa mediakasvatuksellista elokuvakasvatusta ja se yhdistyy osaltaan myös perinteisen elokuvakasvatuksen traditioon.

Perinteisesti elokuvakasvatus on nähty oppina elokuvasta, missä korostetaan elokuvataiteen ilmaisullisia ja esteettisiä ominaisuuksia. Tähän on kuulunut nykynäkökulmasta tarkasteltuna hieman virheellisestikin jako hyviin ja huonoihin elokuviin sekä opettajan ”kaikkietävyys” ja huoli kaupallisen elokuvan turmiollisista vaikutuksista lasten ja nuorten henkiseen kehitykseen. Se, mitä perinteisestä elokuvakasvatuksesta voidaan hyödyntää nykyisessä kouluopetuksessa on elokuvan

taideolemus ja käsite tekijyydestä. Elokvataiteen opetuksen lisänä voidaan elokuvallista ilmaisua soveltaa esimerkiksi eri oppiaineiden opetuksessa. Tämä suuntaus on osa mediakasvatuksellista elokuvakasvatusta, missä opitaan käsiteltävän aiheen lisäksi aina jotain käytettävästä mediasta ja sen tavoista kertoa ja välittää tekijän omia ajatuksia elokuvallisen kerronnan, kielen, avulla. Kolmas osa-alue, jossa oppimista tapahtuu on itserefleksio ja kriittisyys. Nähdessään oman ajattelunsa tulokset, tekijä oppi omasta työskentelystään ja siitä, miten asiat voisi esittää paremmin ja tehokkaammin.

Mediakasvatuksellisen elokuvakasvatuksen yhtenä kohteena voi olla edellä mainittu audiovisuaalisen ajattelun kehittäminen. Ympäristön havainnointi ja ikään kuin ”eri käsialoilla kirjoitettujen muistilappujen” tekeminen videokameran avulla on keino tarkastella todellisuutta inhimillisen ajatuksen ja teknologian käytön yhteistyönä. Prosessissa kamera toimii silmänä todellisuuteen, jota ihmismieli ohjaa.

Elokuva opetuksen välineenä

Kun liikkuvaa kuvaa käytetään opetuksen välineenä, mediakasvatusta voidaan yhdistää eri oppiaineiden opetukseen. Fysiikan ja kemian tunneilla kokeita voidaan tehdä animaation keinoin, jolloin voidaan tarkastella pitkällä aikavälillä (silmän havaitsemattomissa) tapahtuvia muutoksia prosessissa, yhteiskuntaopintunnilla voidaan tehdä esittelyvideoita yrittäjyydestä ja haastatella koulun läheisyydessä toimivia yrittäjiä, uskonnon ja historian tunneilla voidaan tehdä opetettavaan aiheeseen liittyviä ”uutiskatsauksia” tai esittää jokin historiallinen tilanne fiktion keinoin, liikuntatunnilla voidaan hyödyntää videotekniikkaa (hidastuskuva, pysäytyskuva) oikeaoppisten tekniikoiden ja suoritusten tarkastelussa, käsityötunneilla eri työvaiheita ja -menetelmiä voidaan opetella tekemällä niistä lyhyt videoesitelmä ja esittämällä se koko luokalle. Liikkuvan kuvan yhdistämisessä opetukseen vain mielikuviutus on rajana. Yleensä välineeksi riittää videokamera ja aiheeseen etukäteen perehtyminen. Jos aikaa ja resursseja on enemmän voidaan tuotoksia editoida, jolloin niihin voidaan liittää musiikkia, äänitehosteita ja muuta lisäinformaatiota. Videokamera toimii periaatteessa kuin kynä. Sen avulla voidaan ”kirjoittaa” runoja, mielipidekirjoituksia, esseitä, päiväkirjaa ja fiktiivisiä tarinoita.

Nykyisessä elokuvakasvatuksen opetuksessa tulisi huomioida sekä perinteinen ”esteettinen” elokuvakasvatus (elokuva opetuksen kohteena) että mediakasvatuksellinen elokuvakasvatus (elokuva opetuksen välineenä). Perinteisen elokuvakasvatuksen vaaliminen on tärkeää, jotta elokuvan historia ja kulttuuriperintö siirtyisivät uusille sukupolville. Nuorten olisi tärkeä oppia näkemään erilaisia elokuvia ja kehittää siten omaa elokuvamakuaan. Nuorten omaehtoinen tekeminen on tärkeä lisä elokuvakasvatukseen. Tekemällä oppiminen on keskeinen tapa oppia tekniikasta ja ilmaisusta. Perinteinen ja mediakasvatuksellinen elokuvakasvatusopetus muodostavat kehän, missä kokonaisuudet tukevat toisiaan. Kun opimme mediasta (elokuvasta), opimme samalla sen välineellisistä mahdollisuuksista sekä kielestä ja osaamme hieman helpommin käyttää mediaa omien viestien tuottamiseen ja välittämiseen. Vastaavasti, kun käytämme mediaa välineenä, opimme samalla jotain itse mediasta ja sen periaatteista.

Koulu on kodin ohella tärkeässä asemassa elokuvakasvatuksen vaalimisessa.

Elokuvakerhotoimintaa voisi elvyttää toimimaan koulujen yhteydessä työpajoina, kerhoina, valinnaisena oppiaineena ja läpäisevänä aiheena perusopetuksessa. Koulujen käytössä tulisi olla elokuvakirjasto ja nykyistä helpompi ja halvempi tapa katsella klassikkoelokuvia opetustarkoituksessa. Sen sijaan, että kouluissa vahvistettaisiin elokuvan kaupallisuuteen ja massakulttuuriin liittyviä arvoja, lähtökohtana tulisi olla kannustaa oppilaita kriittiseen (avoimeen,

kyseenalaistavaan ja analyttiseen) elokuvien tarkasteluun ja perehdyttää oppilaat elokuvan taideolemukseen.